

چشم انداز اقتصاد ایران در سال های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶

(بر اساس گزارش ژوئن ۲۰۱۵ بانک جهانی)

مقدمه

بانک جهانی در گزارش دورنمای اقتصاد جهان که اواسط می ۲۰۱۵ منتشر شده، آمارهای برآوردی خود را از رشد اقتصادی ایران طی سال های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۷ اصلاح کرده است. این سازمان بین المللی، رشد اقتصادی ایران را در سال های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ به ترتیب معادل ۳٫۷ و ۱ درصد برآورد و پیش بینی کرده است. در این گزارش کاهش تحریم ها در راستای اقدامات صورت گرفته، به عنوان سناریوی پایه فرض شده است. بر این اساس، چنانچه توافق احتمالی ایران با جامعه بین المللی در مورد رفع تحریم ها، صورت گیرد، رشد اقتصادی کشور پایدار خواهد شد و بر اساس پیش بینی های بانک جهانی به بیش از ۶ درصد در دوره مورد پیش بینی (تا سال ۲۰۱۷) خواهد رسید. این توافق همچنین می تواند رشد اقتصادی منطقه را ۲ تا ۲٫۵ درصد افزایش دهد. در ادامه، پیش بینی بانک جهانی از رشد اقتصادی و اثر کاهش قیمت نفت بر وضعیت اقتصادی کشورهای واردکننده و صادرکننده ضمن اشاره به عملکرد اقتصادی آنها در ماه های اخیر، مورد بررسی قرار می گیرد.

پیش بینی رشد اقتصادی

بانک جهانی در تازه ترین گزارش خود، رشد اقتصادی جهان را در سال ۲۰۱۵، ۲٫۸ درصد پیش بینی کرده است. این برآورد در حالی است که در گزارش ژانویه، میزان رشد اقتصادی جهان در سال مذکور، ۳ درصد اعلام شده بود. کاهش قیمت نفت و سایر کالاها برای کشورهای در حال توسعه مشکل ساز شده است. کشورهای در حال توسعه امسال با مجموعه ای از چالش های سخت از جمله هزینه های بالای استقراض و کاهش قیمت نفت مواجه خواهند بود. گزارش چشم انداز اقتصادی بانک جهانی گویای روند صعودی رشد اقتصادی جهان تا پایان سال ۲۰۱۶ است، اما این مقدار در سال ۲۰۱۷، ۰٫۱ واحد درصد کاهش خواهد یافت که عمدتاً ناشی از کاهش رشد اقتصادی کشورهای با درآمد بالا می باشد. رشد اقتصادی این کشورها در سال ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶، به ترتیب ۲ و ۲٫۴ درصد پیش بینی شده است و در سال ۲۰۱۷ به ۲٫۲ درصد خواهد رسید. در جدول ۱، رشد اقتصادی کشورهای با درآمد بالا و کشورهای در حال توسعه به تفکیک برخی کشورهای منتخب نشان داده شده است.

در میان کشورهای با درآمد بالا، روسیه از جمله کشورهایی است که روند رشد اقتصادی آن با عملکرد تولید ناخالص داخلی کشورهای با درآمد بالا همسو نیست. همان گونه که در جدول ۱ مشاهده می شود، رشد اقتصادی کشور روسیه از سال ۲۰۱۲ تاکنون روند نزولی را دنبال کرده است و به منفی ۲٫۷ درصد در سال ۲۰۱۵ خواهد رسید. بر اساس پیش بینی های صورت گرفته، این کشور سرانجام در سال ۲۰۱۶ همپای اغلب اقتصادهای جهان رشد اقتصادی مثبت را تجربه خواهد کرد. نکته قابل توجه در گزارش اخیر بانک جهانی، پیش بینی رشد ۲٫۵ درصدی اقتصاد روسیه در سال ۲۰۱۷ می باشد که از متوسط رشد کشورهای با درآمد بالا در این سال (۲٫۲ درصد) بیشتر است و نسبت به گزارش ژانویه بانک جهانی ۱٫۴ واحد درصد افزایش یافته است.

بر اساس آمارهای بانک جهانی، اگرچه رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه از سال ۲۰۱۳ تاکنون روند نزولی را در پیش گرفته است، اما در سال ۲۰۱۶ با رشد ۵٫۲ درصدی همراه خواهد بود. متوسط رشد تولید ناخالص داخلی این کشورها

معاونت بررسی های اقتصادی

در سال ۲۰۱۵، ۴,۴ درصد پیش بینی شده که نسبت به گزارش پیشین بانک جهانی، ۰,۴ واحد درصد کاهش یافته است. بالاترین رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۱۵، متعلق به منطقه آسیای جنوبی با ۷,۱ درصد رشد خواهد بود. در این منطقه، کشور هند به عنوان رکورددار رشد اقتصاد جهان معرفی شده است و بر اساس پیش بینی های صورت گرفته، رشد ۷,۵ درصدی را در سال ۲۰۱۵ تجربه خواهد کرد.

جدول ۱- رشد اقتصادی جهان و کشورهای منتخب بر اساس قیمت های ثابت سال ۲۰۱۰

تغییرات نسبت به پیش بینی ژانویه	رشد تولید ناخالص داخلی واقعی به قیمت های ثابت سال ۲۰۱۰								
	۲۰۱۷**	۲۰۱۶**	۲۰۱۵**	۲۰۱۷**	۲۰۱۶**	۲۰۱۵**	۲۰۱۴*	۲۰۱۳	۲۰۱۲
جهان	۰	۰	-۰.۲	۳.۲	۳.۳	۲.۸	۲.۶	۲.۵	۲.۴
کشورهای با درآمد بالا	۰	۰	-۰.۲	۲.۲	۲.۴	۲	۱.۸	۱.۴	۱.۴
ایالات متحده امریکا	۰	-۰.۲	-۰.۵	۲.۴	۲.۸	۲.۷	۲.۴	۲.۲	۲.۳
منطقه یورو	۰	۰.۲	۰.۴	۱.۶	۱.۸	۱.۵	۰.۹	-۰.۴	-۰.۷
روسیه	۱.۴	۰.۶	۰.۲	۲.۵	۰.۷	-۲.۷	۰.۶	۱.۳	۳.۴
کشورهای در حال توسعه	۰	-۰.۱	-۰.۴	۵.۴	۵.۲	۴.۴	۴.۶	۵.۱	۴.۹
اندونزی	۰	۰	-۰.۵	۵.۵	۵.۵	۴.۷	۵	۵.۶	۶
قزاقستان	-۰.۶	-۰.۳	-۰.۱	۴.۱	۲.۹	۱.۷	۴.۳	۶	۵
ترکیه	-۰.۲	۰.۲	-۰.۵	۳.۷	۳.۹	۳	۲.۹	۴.۲	۲.۱
مکزیک	-۰.۳	-۰.۶	-۰.۷	۳.۵	۳.۲	۲.۶	۲.۱	۱.۴	۴
ایران	-۰.۲	۱	۰.۱	۲	۲	۱	۳.۷	-۱.۹	-۶.۶
هند	۱	۰.۹	۱.۱	۸	۷.۹	۷.۵	۷.۳	۶.۹	۵.۱
پاکستان	-۰.۴	-۱.۱	۱.۴	۴.۵	۳.۷	۶	۵.۴	۴.۴	۳.۵
مصر	۰.۸	۰.۷	۰.۷	۴.۸	۴.۵	۴.۲	۲.۲	۲.۱	۲.۲
منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا	۰.۳	۰.۷	-۰.۳	۳.۸	۳.۷	۲.۲	۲.۲	۰.۵	۱.۳

منبع: بانک جهانی، ژوئن ۲۰۱۵

* مقادیر مربوط به سال ۲۰۱۴ تخمین زده شده است.

** مقادیر مربوط به سال های ۲۰۱۵، ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ پیش بینی شده است.

همان گونه که در جدول ۱ نشان داده شده است، اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۵ رشد ۱ درصدی را تجربه خواهد کرد. این رقم نسبت به پیش بینی های بانک جهانی در ژانویه ۲۰۱۵، ۰,۱ واحد درصد افزایش یافته است. همزمان با افزایش ۰,۸ واحد درصدی رشد تولید ناخالص داخلی کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۱۶، اقتصاد ایران نیز روند صعودی را خواهد داشت و رشد ۲ درصدی را در سال ۲۰۱۶ تجربه خواهد کرد. لازم به ذکر است پیش بینی بانک جهانی از رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۶، نسبت به گزارش ژانویه این سازمان یک واحد درصد افزایش یافته است.

علی رغم اینکه بانک جهانی در گزارش ژانویه خود، رشد اقتصادی ایران را در سال ۲۰۱۴، ۱,۵ درصد اعلام کرده بود، ارقام مندرج در گزارش اخیر این سازمان بین المللی گویای رشد ۳,۷ درصدی اقتصاد کشور طی سال ۲۰۱۴ می باشد. تفاوت ارقام مذکور ناشی از عدم محاسبه دو فصل پایانی سال در گزارش قبلی بانک جهانی و تغییر ارقام تخمینی فصول اول و دوم سال ۲۰۱۴ می باشد. در جدول زیر رشد فصلی اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۴ نشان داده شده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

جدول ۲- رشد فصلی اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۴

گزارش ژوئن ۲۰۱۵ بانک جهانی				گزارش ژانویه ۲۰۱۵ بانک جهانی			
فصل اول	فصل دوم	فصل سوم	فصل چهارم	فصل اول	فصل دوم	فصل سوم	فصل چهارم
۱۰,۶	۰,۴	۶,۲	۲,۷	-	-	-۰,۴	۱۳,۳

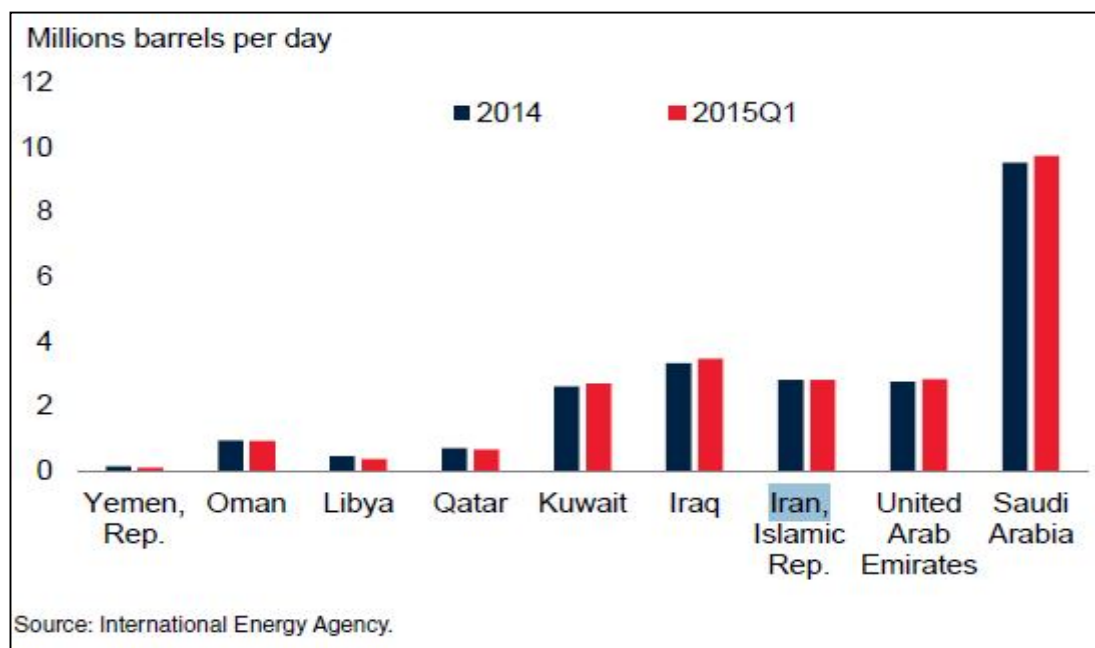
منبع: بانک جهانی، ژانویه و ژوئن ۲۰۱۵

بر اساس آمارهای بانک جهانی (جدول ۱)، انتظار می رود رشد اقتصادی منطقه خاورمیانه در سال ۲۰۱۵ همچنان در سطح ۲,۲ درصد باقی بماند. رشد اقتصادی این منطقه در سال های ۱۷-۲۰۱۶، به واسطه بهبود تقاضای خارجی و تقویت سرمایه گذاری در برخی کشورهای واردکننده نفت مانند مصر و اردن به ۳,۷ درصد خواهد رسید. ثبات امنیتی به تدریج برای این منطقه قابل پیش بینی خواهد بود. سقوط قیمت نفت چالش خاصی را برای کشورهای صادرکننده نفت (مانند عراق، لیبی و یمن) فراهم می آورد که اغلب آنها مسائل شدید امنیتی است.

بازار نفت

آمارها نشان می دهد در فصل نخست ۲۰۱۵، تولید نفت کشورهای صادرکننده نفت با درآمد بالا به طور متوسط افزایش یافته است. از جمله این کشورها می توان به عربستان سعودی و امارات متحده عربی اشاره کرد (نمودار ۱).

نمودار ۱- میزان تولید روزانه نفت کشورهای صادرکننده

موافقت نامه های بین المللی اخیر، می تواند منجر به افزایش عرضه در بازار نفت شود. بعد از رفع تحریم ها و تحت موافقت نامه های صورت گرفته، صادرات نفت خام ایران به ۱ میلیون بشکه در روز می رسد که در نتیجه باید انتظار داشت قیمت نفت همچنان در سطح پایینی باقی بماند. در کوتاه مدت، ظرفیت ایران برای افزایش تولید محدود است، اما در بلند مدت به طور معناداری عرضه نفت جهانی را افزایش خواهد داد. ایران پیش از تحریم ها در سال ۲۰۱۳، حدود ۳,۵ میلیون بشکه در روز نفت تولید کرده است. بر اساس برآورد بانک جهانی، ۲۰ میلیون بشکه نفت خام در کشور ذخیره شده است که پس از لغو تحریم ها می تواند به بازار نفت سرازیر شود.

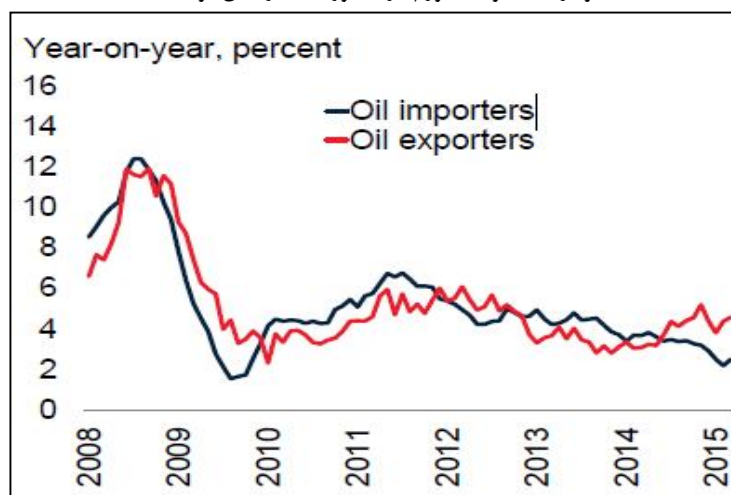
معاونت بررسی های اقتصادی

بر اساس پیش بینی های بانک جهانی، قیمت هر بشکه نفت در سال ۲۰۱۵ بالغ بر ۵۸ دلار خواهد بود و تا سال ۲۰۱۸ کمتر از ۷۰ دلار در هر بشکه باقی خواهد ماند.

ریسک مربوط به قیمت نفت از ژانویه ۲۰۱۵، تا حدودی متعادل تر شده و کاهش یافته است. ریسک های امنیتی به طور غیرقابل انتظاری حل و فصل شده اند. متعاقباً، امکان دست یابی به توافق های بین المللی با ایران وجود دارد و ایران می تواند تولید و صادرات نفت را بیش از آنچه انتظار می رود افزایش دهد، لذا مازاد عرضه نفت در بازارهای جهانی به وجود خواهد آمد. این امر موجب افت بیشتر قیمت جهانی نفت و افزایش رونق اقتصاد جهانی می شود، اما همزمان با کاهش فعالیت ها و رشد درآمد واقعی در کشورهای صادرکننده نفت، بخش های غیرنفتی و بازار نیروی کار آنها نیز دچار رکود خواهد شد.

کاهش قیمت نفت منجر به کاهش تورم در بسیاری از کشورهای واردکننده نفت شده و امکان کاهش سیاست های نرخ بهره توسط بانک های مرکزی به منظور حمایت از فعالیت ها را فراهم آورده است، اما کاهش ارزش پول در کشورهای صادرکننده نفت، تورم را افزایش داده است و بانک های مرکزی آنها را وادار به افزایش سیاست های نرخ بهره کرده است. نمودار ۲، متوسط تورم در کشورهای در حال توسعه به تفکیک کشورهای واردکننده و صادرکننده نفت نشان می دهد.

نمودار ۲- متوسط تورم در کشورهای در حال توسعه

منبع: بانک جهانی، ۲۰۱۵

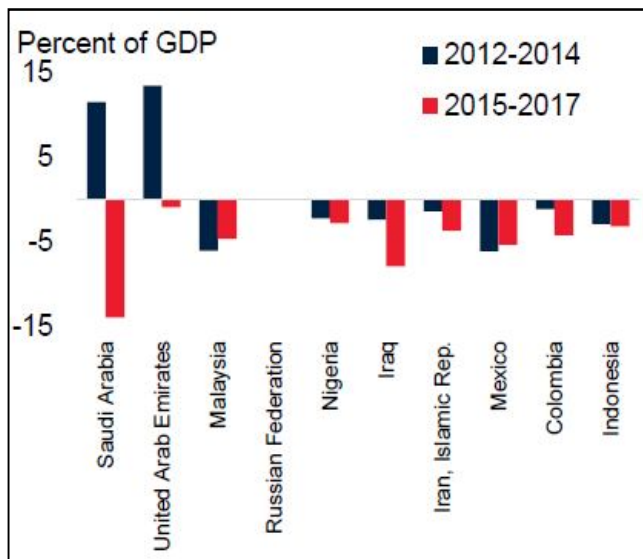
کشورهای صادرکننده نفت در نمودار فوق، شامل کشورهای الجزایر، آنگولا، آرژانتین، آذربایجان، کامرون، ساحل عاج، کلمبیا، چاد، اکوادور، گابن، اندونزی، ایران، عراق، قزاقستان، لیبی، مالزی، مکزیک، نیجریه، پاپوا گینه نو، آفریقای جنوبی، سودان، ترکمنستان، ازبکستان، ونزوئلا، ویتنام، و یمن می شود. مطابق این نمودار، پیش بینی می شود متوسط نرخ تورم کشورهای صادرکننده نفت در سال ۲۰۱۵ افزایش یابد. همانطور که در نمودار مشاهده می شود میانگین نرخ تورم کشورهای صادرکننده نفت تک رقمی و کمتر از ۶ درصد پیش بینی شده است که فاصله زیادی با تورم ایران دارد.

فشارهای مالی

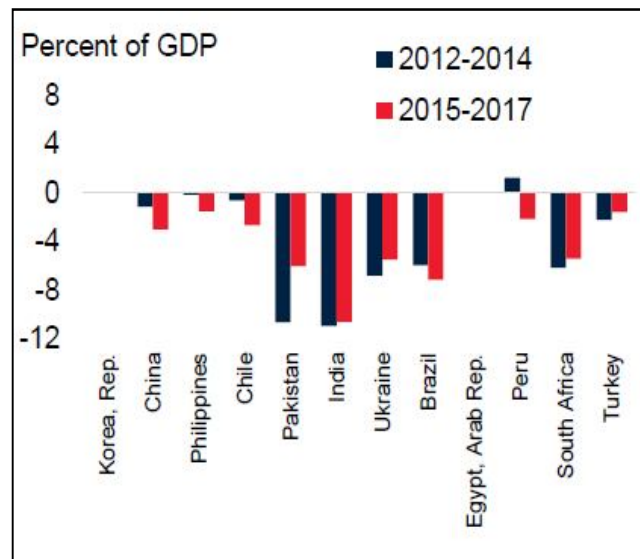
طی سال های آتی، توازن مالی کشورهای صادرکننده نفت به دلیل کاهش درآمدهای حاصل از منابع، تحت فشار خواهد گرفت (نمودار ۳). در کشورهای واردکننده نفت، کاهش یارانه های سوخت منجر به کاهش رشد مخارج دولت می شود. در کشورهای صادرکننده نفت و کشورهای با درآمد پایین نیز بدهی های دولت شروع به افزایش خواهد کرد.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۳- توازن مالی در کشورهای صادرکننده نفت و گاز

نمودار ۴- توازن مالی در کشورهای واردکننده نفت

منبع: بانک جهانی، ۲۰۱۵

اصلاحات ساختاری

کاهش قیمت نفت، نیاز به یارانه سوخت را کاهش می‌دهد و فرصتی برای اصلاح یارانه فراهم می‌آورد که تاثیر محدودی روی پرداخت مصرف‌کنندگان دارد. این گونه اصلاح یارانه باید منجر به یک شیفت دائمی به سوی قیمت واقعی سوخت شود و از افزایش یارانه سوخت در زمانی که قیمت نفت دوبار افزایش یابد، جلوگیری می‌کند. این اصلاحات در کشورهای مانند مصر، هند، اندونزی، ایران، مالزی و مراکش در سال‌های بین ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ انجام شده است و موجب می‌شود تا ناکارایی درخصوص یارانه‌ها از میان برود.

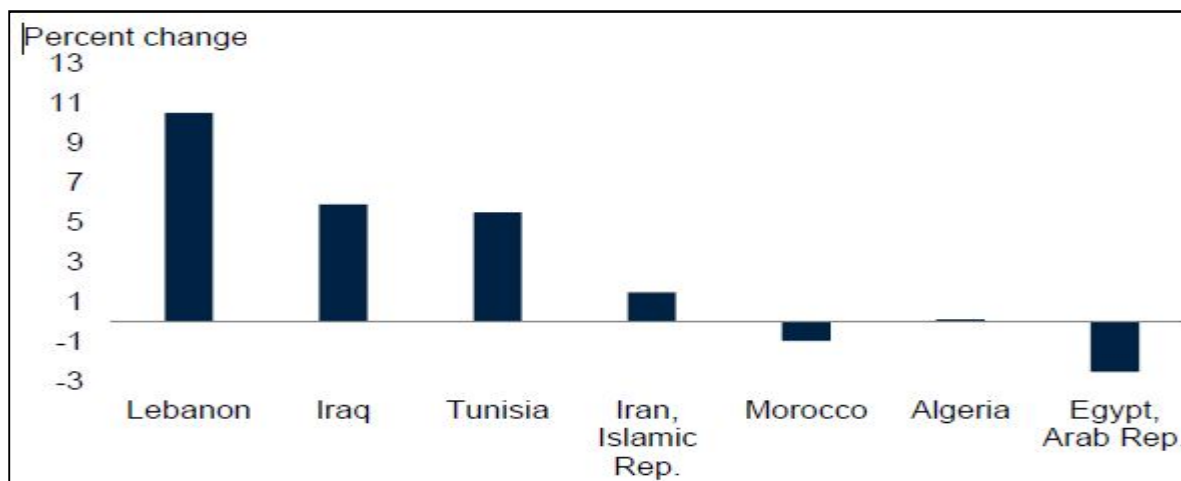
نرخ تورم و نرخ ارز

تاثیر تقویت نرخ ارز موثر اسمی^۱ (ارزش دلار در مقابل سایر ارزها در سید تجارت) از میانه سال ۲۰۱۴ بر نرخ ارز و تورم کشورها بسته به شرایط آنان متفاوت است. هر دو کشورهای واردکننده و صادرکننده نفت با کاهش ارزش پول ملی خود مواجه بودند. بانک‌های مرکزی الجزیره، مصر، مراکش و تونس به منظور حفظ سطح رقابت پذیری ارزش پول خود را به میزان ۴ تا ۸ درصد در برابر دلار طی سه ماه نخست سال ۲۰۱۵ کاهش دادند. از طرفی کشورهایی نظیر عراق، اردن و لبنان با ثابت نگه داشتن ارزش دلار باعث تقویت دلار در سید تجارتی خود شدند. در ایران میزان تغییر نرخ ارز موثر اسمی از سال ۲۰۱۵ تا سه ماه اول ۲۰۱۵ حدود ۱٫۵ درصد بوده است. (نمودار ۵).

^۱ نرخ ارز مؤثر اسمی ارزش پول یک کشور را بر حسب میانگین وزنی از پول سایر کشورها اندازه‌گیری می‌کند که وزن‌ها، انعکاس دهنده سهم هر کشور در تجارت بین‌المللی می‌باشد؛ به همین دلیل به آن نرخ ارز با وزن تجارتی هم می‌گویند.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۵- تغییرات نرخ ارز موثر اسمی کشورهای منتخب (دسامبر ۲۰۱۴ تا آوریل ۲۰۱۵)

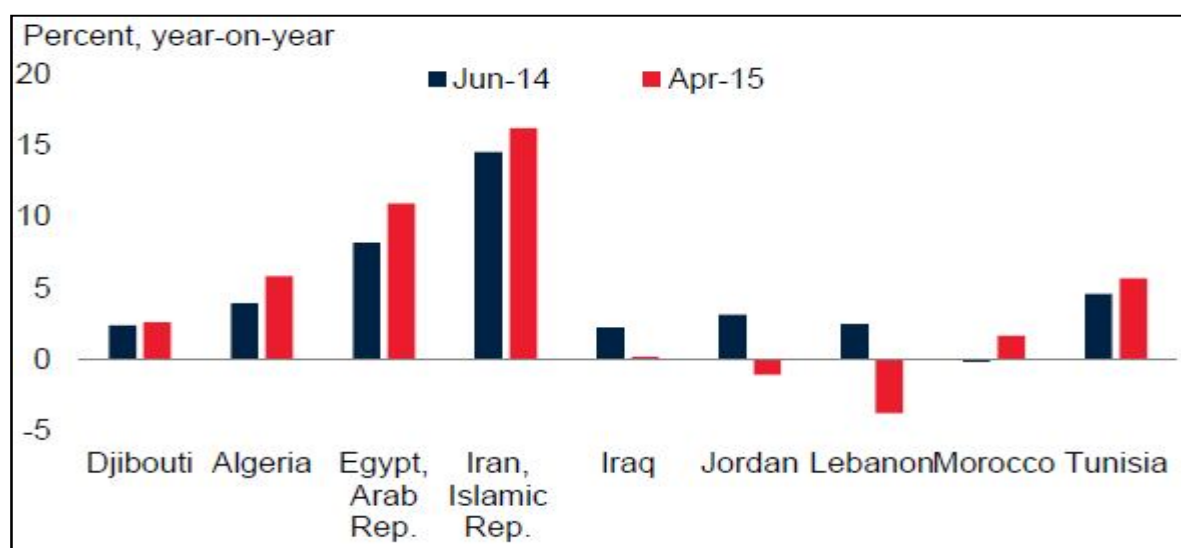

منبع: بانک جهانی، ۲۰۱۵

بررسی های صورت گرفته در ژوئن ۲۰۱۴ و آوریل ۲۰۱۵ نشان می دهد کاهش ارزش پول کشورها در مقابل دلار و ترویج قیمت سوخت مدیریت شده در آنها، تاثیر کاهش قیمت جهانی غذا و انرژی را بر قیمت مصرف کننده داخلی محدود کرده است. در نتیجه، نرخ تورم در کشورهای الجزیره، مصر و تونس (که ارزش پول خود را کاهش دادند) همچنان بالا باقی مانده و در مراکش افزایش یافته است. از سوی دیگر، تورم در کشورهای لبنان، اردن و عراق (که نرخ ارز را در برابر تقویت ارزش دلار ثابت نگه داشته اند)، به سمت صفر (اردن) یا منفی (لبنان و عراق) رفته است (نمودار ۶). در این میان نرخ تورم ایران در ماه ژوئن ۲۰۱۴ حدود ۱۴٫۷ درصد و در آوریل ۲۰۱۵، معادل ۱۵٫۳ درصد بوده است.

اگرچه، سیاست کاهش ارزش پول ملی اغلب در چنین شرایطی (تقویت ارزش دلار در مقابل سایر ارزها) با هدف حمایت از صادرات به کار گرفته می شود، اما چنین سیاستی ممکن است بر واردات و به تبع آن هزینه تمام شده کالاها و نرخ تورم اثر منفی داشته باشد. بنابراین، کشورهایی که در بازه زمانی مذکور علی رغم تقویت ارزش دلار، نرخ های ارز خود را ثابت نگه داشته اند، موجب کاهش دستوری و نه طبیعی نرخ تورم شده اند.

نمودار ۶- مقایسه تورم سالانه کشورهای منتخب در آوریل ۲۰۱۵ و ژوئن ۲۰۱۴

منبع: بانک جهانی، ۲۰۱۵

معاونت بررسی های اقتصادی

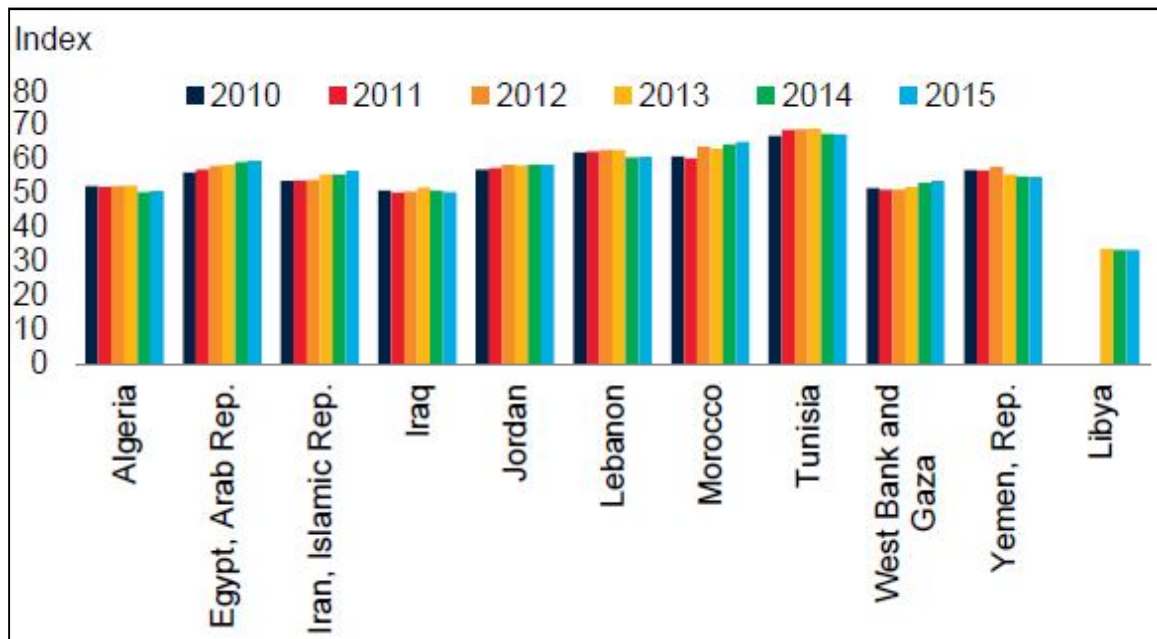
فضای کسب و کار

نتایج رتبه بندی کشورها بر اساس شاخص سهولت کسب و کار در آخرین گزارش سهولت کسب و کار بانک جهانی نشان می دهد ایران در میان ۱۸۹ کشور جهان در جایگاه ۱۳۰ قرار گرفته است که موید صعود دو پله ای ایران نسبت به گزارش پیشین بانک جهانی می باشد.

همان گونه که در نمودار ۷ مشاهده می شود، فضای کسب و کار در اغلب کشورهای منطقه منا همچنان چالش برانگیز باقی مانده است. این نمودار فاصله هر یک از کشورها را از شاخص پیشرو به لحاظ سهولت فضای کسب و کار نشان می دهد. هر چه این فاصله بیشتر باشد، بیانگر عملکرد ضعیف کشورها در ایجاد سهولت در فضای کسب و کار است.

پیشرو، یک نمره است که از بالاترین عملکرد یا امتیاز کسب شده در ۹ سرفصل شاخص فضای کسب و کار محاسبه شده است. فاصله تا شاخص پیشرو مقیاسی از ۰ تا ۱۰۰ را در بر می گیرد. پایین ترین عملکرد، ۰ و شاخص پیشرو (بالاترین عملکرد) ۱۰۰ می باشد. در سال ۲۰۱۵، فاصله ایران از شاخص پیشرو حدود ۱ درصد کاهش یافته است.

نمودار ۷- فاصله کشورهای منتخب از شاخص پیشرو به لحاظ سهولت کسب و کار طی سال های ۲۰۱۰-۱۵

منبع: بانک جهانی، گزارش Doing Business

عاطفه قاسمیان

تیرماه ۱۳۹۴

منابع:

- Doing Business ۲۰۱۵, World Bank.
- Global Economic Prospects, June ۲۰۱۵, World Bank.
- Global Economic Prospects, January ۲۰۱۵, World Bank.